

Від первовіку, у ніч приречень. Перун, ліс та водоспад — троє гучних посланців, раду радять, як зачати трембіту.

У ревахах старовіку сказано так:

«Візьми для трембіти всохлу смереку, обдерту громом, громом розколену. Видовбай її у вигляді труби, щільно обв'яжи корою берези з-під водоспаду, з піни та шуму».

Так пояснює реваш давно, сьогодні й завтра.

«Най має трембіта силу і гучність грому! Водою виграна, най звикає до всіляких таємниць від вод, родом із пущ. Най підкоряє, най єднає, як вода».

Зроблена з таким задумом трембіта, тятива для стріл, що мають прорізати далечінь, неймовірно витягується у довжину: понад три метри. І звужується, стискається у мізерний переріз: неповний дюйм дульця, а в голоснику заледве три дюйми. Суха, гладко обплетена корою, аж блискуча, легенька, хоч і довга. Витончена, як гірська дівчина, і норавлива, так ніби була німа. Людина, що не вміє грати, не знає, як із нею поводитися, вона доступна тільки для грудей майстра, для дихання ватага.

З грому, з лісу, з шуму вод, із пророчної ночі почата, вона рве загати. З неї вихлюпуються світанки, радісні й сумні події, з неї виливаються пори року, літа і віки. Вона, визначальний образ краю та людей Верховини, нині вістує про себе світові.

Трембіта озивається на святочні урочистості: на Різдво Господнє, на Святий Вечір та під час усеношної голосно лунає по горах від хати до хати, її голос перелітає через недоступні й засніжені самотні пущі. Ходить за колядниками, котрі зі світлом та музикою сходять вузькими стрімкими стежинами. Гори та ліси дримають, затишно приспані в снігах, а голоси скрипочок пронизливо в'ються серед ночі. Їм могутньо вторує трембіта.

Коляда міцнить цей спокій зимового сну та підсилює відчуття блаженної безпеки.

На Святвечір наче лежиш на лоні Божім. Час зупинився. Світ і Гоподь такі ласкаві, що навіть Архіюду, проводи-ря чортів, Архангел спускає з ланцюга, щоб той виправився. І люди його тоді не бояться, тим паче, коляда захищає село від його сили.

На Великдень трембіта радісно проголошує Алілуя. Впродовж зими, впродовж постів та після Великодня трембіта мовчить. Щойно тоді, коли святий Юрій зазеленить руна полонин, якими досі тільки сонний ведмідь ходив чи, точніше, тинявся, зголоднілий після важкого зимового сну — а лавини, мов гарматні постріли в похмурому скельному урочищі під Шпицями у Чорногорі, даючи перші сигнали, гримлять на честь весни — тоді озиваються трембіти. І пісня каже, що тоді святий Юрій трубить у мідний ріг А коли розійдуться відгомони лісами, обізветься кожна пташина. Вже, вже невдовзі потечуть рої овець, і кіз і всіляка худоба: лагідні та флегматичні або трохи вередливі й балувані, виплекані газдами, іноді від телятка вирощені в хаті за піччю корівки — і важкі, похмурі, з поглядом з-під лоба, часто-густо небезпечні бики. І розмаїті коні, цілі табуни; гуцульські коні, що зблискують диким і гнівним поглядом, з тонкими ногами, з міцними грудьми, з широкою шиєю, пишною гривною. Мишасті, вороні, булані, гніді, попелясто-сірі. Потечуть вони від села до полонин, і завирує весняний рух, який за віки обріс барвистим квітом звичаю, — полонинський хід. Потім, уже високо на пасовищах, відбувається змішування стад. Тисячі голів худоби, пастухи, собаки і трави, повертаються старі громади.

Коли там, нагорі, на дні скелястого котла, устеленого мохом, ватаг видобуде з трембіти мелодію, що обплітає дихання, мов пуповина, сповіщаючи цим перший вихід на пасовища, власність на якийсь час скасовується. Хто торкнувся трембіти, той очищений, він не хоче загарбати

світ, не хоче мати його для себе. Бо чия полонина? Бога та овець. Бог та вівці годують ватага, пастухів, газдів. Ватаг чий? Власний ватаг овець, вони належать одне одному, отари ватагові, ватаг отарам. Усе пов'язує трембіта, стягує вітровою струною від неба до землі. Ватаг, хоча за ним узагалі не пильнують, нічого не беруть ні від кого, не можуть забрати, тому що реваш на удій, що його роблять при змішуванні худоби, відразу показує чітку мірку того, скільки кожен із власників стад — як їх називають, мішенників — має отримати бриндзи з цілого літнього удою. Ватаг служить усім і кожному, але жоден з мішенників не може йому нічого наказувати, та й він не наказує жодному з них. Він надто далеко, надто високо. Хто ж іще, зрештою, проводить протягом року стільки днів та місяців у в хмарах, у світі тіней і туманів, десь поряд із тим світом. То ж бо ватагові діти, чий тато проводить роки на полонині, тривожаться ночами, чи бува не затягли його тумани на той бік, а восени так радісно його вітають, ніби він повернувся з того світу. А ті діти, чийого тата вже немає серед живих, утішають себе тим, що, можливо, — хто знає? — він повернувся до своїх колишніх угідь і блукає у хмарах за отарами.

Полонина, на яку приводять овець і худобу, як каже пісня, пишається цим. Горда, неприступна, вкривається туманами, ніби хустками. Повсякдень грають трембіти протягом усього літа, скликаючи пастухів з-під вершин, з розлогих гірських просторів, з галявин і купин, схованих по скелях і ярах, кличуть до їжі, доїння і на ночівлю. Є лише ще один такий же гучний голос — голос полонинського ворога, страшний рик ведмеда, коли його відганяють від жертви, або коли він, накинувшись на вола чи корову, що тікає в смертному страху, б'є лапою по шії і смочче кров; коли хоче залякати пастухів, які захищають стада, або коли він поранений. А звук трембіти справді гучний, але який же ніжний, солодкий, заспокійливий, так ніби небесні блакиті співають голосом флейти з-за хмар

над вершинами. І пастухи, і худоба, загублені в густих туманах, радісно вітають цей голос, поспішають до нього всі — від найменшого ягняти, що ледве перебирає ніжками, до грізного бика.

День у день радіє полонинка, слухаючи трембіту, — бо це її власний голос, а засмучується, банує лише восени, коли на свято Божої Матері газди приходять по свої череди і настає «розлучіння». Газди та газдині розраховуються з ватагом і вертаються зі своїм добром та стадами додому до села або до зимарок. Коні, навантажені світлими дерев'яними бербеницями, заповненими бриндзою та маслом, або нав'ючені строкатими бесагами, ідучи вниз, обережно ступають по бездоріжжю. Трембіти грають у лагідному смутку, оголошуючи розлучіння, тай полонинка, як каже пісня, сумує, коли йдуть із неї овечки. Ботеї розсипалися, власність повернулася, спільнота залишається в хмарах і чекає, осінній вітер згадує про неї своїми трембітами. Плаями і заростями гірської сосни дрібоче Мара, зазирає там і сям, навідує овечі кошари й зітхає. Хто знає, чи то злий дух, чи просто неприкаяний, сповнений туги? І знову трембіти надовго замовкають, хіба що виконують інші, так само важливі завдання. А виконують їх — такий уже присуд небес — упродовж цілого року. Коли хтось помре, озиваються трембіти біля хат. Іншу мелодію грають, по-іншому затягують, заводять журливо і сумно. Але й тоді залишається в них поклик ніжності й ласка блакиті, що проглядає над темними вершинами з-поміж похмурих хмар. Якщо, ідучи неподалік гуцульських осель, ви побачите увечері вогні біля хати і почуєте ридання трембіти, знайте, що, як каже пісня, — «вже си комусь співанка скінчила». Але наша думка, що летить нині спогадом за голосом трембіти, не веде нас цього разу до сумних справ, навпаки — до радісно погідних, до давнини старовіку.